Çalıkuşu Adlı Eserin Gürcüce Çevirilerinin Dali Pancikidze'nin Çeviri Yöntemlerine Göre İncelenmesi

Examining Translations of the Work Named "Çalıkuşu" According to the Translation Method of Dali Pancikidze

Gül Mükerrerem Öztürk*

Abstract: Translation is the transfer of oral expressions and functions to a specific culture. In many civilizations throughout history, enlightenment periods began with translation. In every society and in every era, art, science and thought are openly or indirectly fed by translation. Translation, which is a complex, multilateral and interdisciplinary phenomenon, has a great impact especially in the literary field. Human beings have adopted all literary works in whatever language they are written thanks to translation. A translation from the source language to the target language plays an important role not only in transferring vocabulary and semantic principles, but also in transferring another culture. "Çalıkuşu" one of the important works of Reşat Nuri Güntekin was first translated from Turkish to Georgian by Nana Gvərişvili (ნანა გვრიშვილი) in 1961 when the border gate between Turkey and Georgia was closed. At that time, Georgians regarded Turkey as an inaccessible country although Turkey is an immediate neighbor of Georgia. The Georgian people in the Soviet era found the life they had longed for in Reşat Nuri Güntekin's novel named Çalıkuşu and loved Reşat Nuri Güntekin as much as they love Ilya Çavçavadze and Akaki Tsereteli, who are among the most important Georgian poets and writers of the 19th century and who are realistic like the public. In this study, translations of the work named "Çalıkuşu" written by Reşat Nuri Güntekin, one of the leading novelists and play writers in the Republican era, by two different translators in different periods will be comparatively examined according to the translation methods of Dali Pancikidze, the Georgian scientist. Then, the type of translations will be discussed in accordance with Gideon Toury's target-oriented theory claiming that translations close to the source text are "sufficient" and translations close to the target text and conforming to the rules of the target language are "acceptable". In this context, brief information about source text writer and target text translators will be given, Dali Pancikidze's translation methods will be mentioned, and the equivalence of the selected sentences in two different translations will be examined. It was concluded that TT 2 is an "acceptable" translation because of its proximity to the target language and culture, and TT 1 is a "sufficient" translation because of its proximity to the source language and culture.

* Dr. Öğr. Üyesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Gürcü Dili ve Edebiyatı Bölümü, Dünya Dilleri ve Edebiyatları.

Asst. Prof. Dr., Recep Tayyip Erdoğan University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Georgian Language and Literature, World Languages and Literatures.

ORCID 0000-0003-4730-6720

gul.m18@hotmail.com

Cite as/ Atıf: Öztürk, G. M. (2020). Çalıkuşu adlı eserin Gürcüce çevirilerinin Dali Pancikidze'nin çeviri yöntemlerine göre incelenmesi, *Turkish Studies - Language*, 15(1), 355-374.
<https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.40404>

Received/Geliş: 02 January/Ocak 2020

Accepted/Kabul: 24 March/Mart 2020

Copyright © INTAC LTD, Turkey

Checked by plagiarism software

Published/Yayın: 30 March/Mart 2020

CC BY-NC 4.0

Structured Abstract: Introduction: Language has many usage areas including oral, written and body language. In other words, a language lives as long as human beings exist. Culture exists as long as the language lives. One of the most important elements that distinguish humans from animals is language. Since it reflects cultural reality, we can define language as a means of expression and cultural transference. Each person's culture builds on his/her social heritage and highlights which society s/he belongs to. Societies gain identity with their culture. The revival of the different customs and traditions of each culture comes to life with its translation into other languages. Without translation, it is impossible for different nations and cultures to communicate with each other. Translation is a form of cultural communication. Translation activity is inevitable in a place where there are two different cultures and languages. A translator is a person who adopts the target culture and transfers the source text to the target language in a functional form according to the communication situation.

Communication between countries is strengthening day by day and consequently the importance of translation is increasing. In addition, it should not be forgotten that it is not enough to know the two languages in order to make the translation beautiful and professional. In order to make a good translation, it is necessary to have knowledge about some methods. The problems that occur during the translation from a source language to a target language and the possible solutions to these problems have always been a matter of concern. Different arguments over whether any translation should be “structure-oriented or content-oriented” and “loyal or free” are always raised. One of the issues that linguists and translation scientists discuss most is the phenomenon of “equivalence”. “Equivalence” can be understood as both providing “equivalence” between the source language and the target language in terms of words and syntax at a level that can be considered sufficient and the process of transferring the text to the target language in the most natural way in terms of meaning, function and style in the target language. Thus, the translator has to understand what the writer of the source text wants to tell; examine, analyze and interpret the factors in and out of text within the linguistics and literary theories; and produce the expression in the literary text in the target language again.

Method

The aim of the study is to reveal the relations between Turkey and Georgia in all stages, cultural and linguistic differences and to compare Turkish and Georgian peoples' perceptions of their languages and cultures by using Reşat Nuri Güntekin's literary work named “Çalığışu”. In addition, it is aimed to examine how the novel named “Çalığışu” was translated into Georgian, what kind of translation was made, whether there is equivalence in the translation, and how the work was translated in terms of grammar. The work named “წაღიკუშა” (Çalığışu) by written Reşat Nuri Güntekin and published by İnkılâp Publishing House in 2017 was used as the source text; the work translated into Georgian by Nana Gvarishvili and published by Sakartvelo Publishing House in 2013 and another work translated into Georgian by Lana Manveli and published by Ustari Publishing House in 2013 were used as the target texts. Thus, it was tried to examine the proximity and the difference of discourses and how and in what way the Turkish and Georgian languages and cultures met in the novel named “Çalığışu”. While doing this, firstly brief information on the writer of the source text and the translators of the target text was given, the translation method of Dali Pancikidze, the Georgian scientist, was mentioned and whether the target texts are “sufficient” or “acceptable” according to the target-oriented theory proposed by Gideon Toury was discussed.

Result and Discussion

When the novel named “Çalığışu” written by Reşat Nuri Güntekin was translated into Georgian by Nana Gvarishvili in 1961 for the first time, the border gate between Turkey and Georgia was closed. At that time, Georgians perceived Turkey as an inaccessible country although Turkey is a neighboring country of Georgia. As it is known, novels are the mirror of society and Çalığışu became a mirror for Georgians. The life behind the wall was revealed with this book. In this study, two different translations of the novel named “Çalığışu”, which was published by Reşat Nuri Güntekin in 1922, were examined in the context of the translation method classified by Dali Pancikidze and in line with the target-oriented theory proposed by Gideon Toury. From this point of view, it was concluded that TT2 is acceptable because of its proximity to the target text, language and culture and TT1 is sufficient because of its proximity to the source text, language and culture. In fact, both translators adopted a sufficient and acceptable understanding of translation. However, it is seen that Nana Gvarishvili, the translator of TT2, considered emotions and lifestyles of both the author of the source text and the audience of the target text and sometimes maintained a translation approach including adaptation and addition. It can be said that her aim was to make the translation

fluent with an artistic transfer to the target language readers. We can sense that in their translations. It can be felt in her translations. However, Lana Manveli, the TT2 translator, adopted a literal translation type. Because Manveli lived in Turkey, she is a person who loves Turkey and Turkish. It can be also understood from her interviews. However, she has difficulty in revealing her own style while translating. As a result, both translators succeeded in translation. Through the literary works, it was tried to reveal the Turkish and Georgian cultures and the cultural and linguistic features of the two countries that have been in contact throughout history. Eventually, even though there have sometimes been historical confrontations between Georgians and Turks, there have been also experiences of Turks with Georgians due to the geographical closeness. It is necessary to improve our relationship by advancing the positive relations between the two states. Further strengthening the existing cultural and socio-economic ties and translating valuable Turkish-Georgian works will contribute to the development of relations.

Keywords: Georgian Language and Literature, Translation, Dali Pancikidze, Çalıkuşu, Target Language, Source Language.

Öz: Çeviri, sözlü ifadelerin ve işlevlerin belirli bir kültüre aktarılmasıdır. Tarih boyunca birçok uygarlıkta, aydınlanma dönemleri çeviri ile başlamıştır. Her toplumda, her çağda, sanat, bilim, düşünce alanlarında açık ya da dolaylı olarak, çeviri ile beslenmektedir. Karmaşık, çok taraflı ve disiplinlerarası bir olgu olan çevirinin özellikle edebi alanda etkisi büyüktür. İnsanoğlu, hangi dilde yazılırsa yazılsın bütün edebi eserleri çeviri sayesinde benimsemiştir. Kaynak dilden hedef dile yapılan bir çeviri sadece kelime bilgisi ve semantik ilkelerinin aktarılmasında değil aynı zamanda başka bir kültürün aktarılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Reşat Nuri Güntekin'in önemli eserlerinden biri olan Çalıkuşu ilk olarak 1961 yılında Türkiye ile Gürcistan arasındaki sınırın kapalı olduğu dönemlerde Nana Gvarişvili (ნანა გვარიშვილი) tarafından Türkçeden Gürcüceye çevrilmiştir. Gürcüler o dönemler Gürcistan ile Türkiye yakın komşu olmasına rağmen Türkiye'yi ulaşılmaz bir ülke olarak hatırlamaktaydı. Sovyet Dönemindeki Gürcistan'daki halk, Reşat Nuri Güntekin'in Çalıkuşu romanını okurken özlem duydukları hayatı kendilerinde bulmuş ve kendileri gibi realist olan 19. yüzyılın en önemli Gürcü şair ve yazarlarından biri olan İlya Çavçavadze ile Akaki Tsereteli gibi yazarları nasıl seviyorlarsa Reşat Nuri Güntekin'i de Gürcistan'da o derece sevmişlerdir. Bu çalışmada, Cumhuriyet döneminin önde gelen roman, öykü ve oyun yazarlarından biri olan Reşat Nuri Güntekin'in "Çalıkuşu" adlı eserinin iki farklı çevirmen tarafından farklı dönemlerde yapılan çevirisi Gürcü bilim adamı Dali Pancikidze'nin çeviri yöntemlerine göre Gürcüce'ye nasıl aktarıldığı karşılaştırmalı olarak incelenecektir. Daha sonra Gideon Toury'nin ileri sürdüğü erek odaklı kuramı doğrultusunda kaynak metne yakın olan çeviriler "yeterli", erek metne yakın olan ve erek dilin kurallarına uygun olan çeviriler de "kabul edilebilir" bir çeviri mi olduğu üzerinde tartışılacaktır. Çalışmada öncelikle kaynak metin yazarı ve erek metin çevirmenleri hakkında kısa bilgi verilip, Dali Pancikidze'nin çeviri yöntemlerinden bahsedilecek olup çalışmanın esas aşaması olan kaynak metinden seçilen cümlelerin farklı iki çevirisindeki eşdeğerlikleri incelenecektir. Çalışma sonucunda bazı cümlelerin "yeterli", bazı cümlelerin "kabul edilebilir" olduğu belirtilmiştir. Ele alınan EM2'in erek dil ve kültürüne yakınlığından dolayı "kabul edilebilir" çeviri, EM1 ise kaynak dil ve kültürüne yakınlığından dolayı "yeterli" çeviri olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gürcü Dili ve Edebiyatı, Çeviri, Dali Pancikidze, Çalıkuşu, Erek Dil, Kaynak Dil.

Giriş

Çeviri, bir dilin başka dile aktarılması, dönüştürülmesidir. Fakat bunu gerçekleştirirken sadece biçimsel olarak değil de ifade edilmek isteneni karşı tarafa tam olarak aktararak, duygu ve düşünceleri kaynak metindeki gibi erek metinde de hissettirebilmek çeviriyi son derece önemli kılar. Çeviri, Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi'nde "bir dilden baska bir dile çevirmek, aktarmak eylemi, dilbilim açısından ise bir dilde (kaynak dil) söylenmiş olanı, anlam ve deyiş esdeğerliliklerini koruyarak bir baska dilde (erek dil) yeniden söyleme" olarak tanımlanır. Yani burada verilmek istenen ifade, kaynak dildeki bir iletinin anlamını bozmadan erek dilde eşdeğerini yeniden üretmelidir. Lokman Tanrıkulu'na göre (2010: 14) "Çeviri işlemi günümüzde toplumları ve bireyleri birbirine yaklaştıran ve onlar arasında her türlü diyalogun ya da iletişimin kurulmasını sağlayan vazgeçilmez bir etkinliktir." Böylece kültürümüzü tanıtmak ve bizim de yabancı kültürü

tanıma fırsatı elde ediyoruz. Yaşamın su gibi vazgeçilmez bir yapı taşı olan çeviri, sadece anlaşılacak için kullanılan bir eylem değildir. Erüz'a göre (2005: 126) "Toplumun okuduğu kitapların, yazılı metinlerin ve öncelikle görsel medyada duyduğu sözlü metinlerin büyük bir kısmı çeviridir, ancak toplum genelde bu durumun ayrımında değildir."

Çeviriye yönelik değişik bakış açıları mevcuttur. Bunlardan birkaçını şöyle sıralayabiliriz:

Türk Dil Kurumu Sözlüğü'ne göre (1988: 297) çeviri "dilden dile aktarma, çevirme." şeklinde tanımlanmaktadır. Vardar'e göre (1988: 13) ise çeviri "bir dilde (kaynak dil) düzenlenmiş bildirileri anlam ve biçim bakımından eşdeğerlik sağlayarak bir başka dile (erek dil) aktarma işlemi bu işlemin gerçekleşmesiyle ortaya çıkan üründür." Göktürk'e (1994: 14) göre de "çeviri yalnızca anlamın yabancı bir dilden tanıdık bir dile aktarımı değildir. Somut insan yaşamı ile iç içedir. Başka dillerin tanımladığı başka dünyaların tanıtılmasıdır." şeklindedir.

Gideon Toury ise "çeviri, bir çeviri ediminin ürünüdür, yani doğal bir dilde (kaynak dil) bir metnin yerini başka bir dilde (amaç dil) kodlanan bir metnin almasıdır." şeklinde tanımının ardından Toury çeviri için şu şekilde bir tanımlama daha yaptığını görmekteyiz: "Çeviri, yabancı bir kültüre ait bir metnin bir başka kültüre aktarımıdır" (Akt. Demirtürk, 1993: 109). Toury'nin bu ifadelerinden çevirinin sadece diller arası ve kültürlerarası iletişim işlevini görmediği aynı zamanda da metinlerarası bir iletişim kurduğu sonucunu çıkartabiliriz. Bu da çevirinin temel niteliğini oluşturur. Çevirmen kaynak eserin sanatsal ve işlevsel özelliklerini olabildiğince koruyarak, çeviri yöntemine ve hedefine göre nasıl bir aktarım gerçekleştirebileceğini saptamalıdır. Bu saptamalara göre çeviri sürecinde kendisine yardımcı olabilecek yöntemleri Newmark (1982) şöyle göstermektedir:

1. Sözcüğü sözcüğüne çeviri
2. Aktarım
3. Uyarlama, İşlevsel çeviri
4. Açıklama
5. Çıkarma (Akt. Aksoy, 2002: 91).

James Holmes (1988: 38) yazın çevirisinde zaman faktörünü aşabilmek için çevirmene iki yöntem önerir:

1. Tarihselleştiren çeviri: Kaynak metnin belirli bir yönünün, güncel olmasa da korunarak aktarılması,
2. Güncelleştirilen çeviri ya da yeniden.

Araştırma Bütüncesi

Çalışmanın temeli klasik bir Türk romanı ile Gürcüce çevirilerine dayanmaktadır. Buradan hareketle, araştırma bütüncesi Cumhuriyet dönemi yazarlarından Reşat Nuri Güntekin'in "Çalıkuşu" (Gürcüce: ხალისი) eseri ile Türkçe çevirileridir.

Kaynak Metin (KM) : Güntekin, R. N. (2017). Çalıkuşu. İstanbul: İnkılap Yayınevi.

Erek Metin (EM1): Güntekin, R. N. (1961). ხალისი . Türkçeden Çev. Nana Gvarişvili, Batum: [Açara] Sakhelgami.

Erek Metin (EM1): Güntekin, R. N. (2013). ხალისი . Türkçeden Çev. Nana Gvarişvili, Retro Edebiyat, Tiflis: Sakartvelo (Gürcistan) Yayınevi.

Erek Metin (EM2): Güntekin, R. N. (2014). ხალისი . Türkçeden Çev. Lana Manveli, Tiflis: Ustari Yayınevi.

İnceleme sırasında aşağıda verilen kaynak metin ve çeviri eserlerden faydalanılmıştır.

Kaynak Metin (KM)

Erek Metin1(EM1)

Erek Metin2 (EM2)

Reşat Nuri Güntekin'in "Çalığışu" adlı eserin orijinali ve erek metinlerin kapak sayfaları yukarıda belirtildiği gibidir. Ancak erek metin1 (EM1) iki kez yayımlanmıştır. İlk olarak Nana Gvarişvili tarafından "ნ ა რ ჩ ი ტ ა" (Narçita / Çalığışu) ismiyle Türkçeden Gürcüceye çevrilerek 1961 yılında yayımlanmış olup daha sonra 2013 yılında Nana Gvarişvili tarafından Türkçeden Gürcüceye çevrilmiş "ნ ა რ ჩ ი ტ ა" (Narçita / Çalığışu) adlı eser, Polio Abramia tarafından Gürcüceye çevrilen Ferdinand Diušen'in "Tamila" (Tamila / თ ა მ ი ლ ა) adlı eseri ile aynı kitapta yer alarak yayımlanmıştır. İncelenecek olan bu çalışmada 2013 yılında Nana Gvarişvili tarafından Türkçeden Gürcüceye çevrilen "ნ ა რ ჩ ი ტ ა" (Narçita / Çalığışu) adlı eseri ele alınacaktır.

Fakat çeviri eleştirisine geçmeden önce hem Çalığışu adlı romanın yazarını, dönemini ve bu eseri hangi şartlar altında yazdığını bilmek, hem de roman hakkında biraz bilgi verilmesi eleştiriyi daha iyi algılayabilmek ve değerlendirme yapabilmek için faydalı olacağı düşünülmektedir.

Reşat Nuri Güntekin'in Hayatı ve Edebi Kişiliği

Asıl ismi Mehmet Nuri olan Reşat Nuri Güntekin Cumhuriyet dönemi edebiyatında önemli bir yere sahip olan "Çalığışu", Yeşil Gece" ve "Anadolu Notları" gibi eserlere imza atmış roman, öykü ve oyun yazarıdır. 15 Kasım 1889 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Çocukluk dönemini askeri doktor olan babasının yanında geçirmiştir. İlköğretimini Üsküdar Selimiye Mektebi'nde ve babasının tayininden ötürü Çanakkale Mekteb-i İptidaiyye'sinde orta öğrenimini Çanakkale'de Kal'a-I Sultaniye Mekteb'i İdadisi daha sonra Galatasaray lisesi'nde bir süre okuduktan sonra İzmir'deki Fransız okuluna girmiştir. 1912 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ni bitirmiştir. Mezun olduktan sonra ilk görev yeri olan Bursa Sultanisi'nde Fransızca öğretmenliği yapmıştır. İstanbul Besiktas İttihat ve Terakki Mektebi Fransızca ve Türkçe Kitabet Muallimliği (1915), Fatih Vakıf Mektebi Müdür ve Birinci Muallimlik (1915-1917), Akşemsettin Mektebi Müdürlüğü (1917-1918), Fener yolu Murad-ı Hamis Mektebi Müdürlüğü (1918), Gazi Osmanpaşa Mektebi Müdürlüğü ve Baş Muallimliği (1918-1919), Vefa Sultanisi Türkçe Muallimliği (1919-1923), İstanbul Erkek Lisesi Türkçe Muallimliği (1923), Çamlıca Kız Lisesi Fen Terbiyesi Muallimliği (1923- 1924), Erenköy Kız Lisesi Edebiyat Muallimliği (1924-1929), Milli Eğitim Bakanlığı Müfettişi (1931) olarak çalışmış ve daha sonra Çanakkale milletvekili seçilmiştir (1939-1944). 1947 yılında memleket gazetesini çıkarmış, Unesco'da Türkiye Temsilciliği, Paris'te kültür ataşeliği görevlerinde bulunmuştur. Emekliye ayrıldıktan sonra kansere yakalanan Reşat Nuri Güntekin tedavi için gittiği Londra'da 13 Aralık 1956 yılında vefat etmiştir.

Reşat Nuri Güntekin, eserlerini Anadolu insanının yaşantısını, toplumsal sorunları, kişisel duyguları, inançlarını sade bir dille aktaran bir yazardır. Yazın hayatına 1918 yılında "Harabelerin

Çiçeği” ve “Eski Ahbap” adlı romanıyla başlamıştır. Ününü “Çalıkuşu” adlı romanıyla yakalamıştır. Romanlarında güçlü bir gözlemcilikle ele aldığı realizm (gerçekçilik) canlı ve akıcı bir üslubu vardır. Yapıtlarında genellikle konuşma dili hâkimdir. Öykülerinde mizaha da geniş yer vermekle birlikte fedakârlık, dostluk, ihanet gibi konularda işlemiştir. “Anadolu Notları” adlı yapıtını oluşturmuştur. Anadolu’nun birçok yerini gezen ve gözleyen yazar edindiği sosyal ve kültürel izlenimlerini bu eserde toplamıştır.

Çeşitli dergi ve gazetelerde öykü, roman ve oyunları da yer almıştır. Reşat Nuri Güntekin’in romanları: Çalıkuşu (1922), Gizli El (1924), Damga (1924), Dudaktan Kalbe (1925), Akşam Güneşi (1926), Bir Kadın Düşmanı (1927), Yeşil Gece (1928), Acımak (1928), Yaprak Dökümü (1930), Kızılıcak Dalları (1932), Gökyüzü (1935), Eski Hastalık (1938), Ateş Gecesi (1942), Değirmen (1944), Miskinler Tekkesi (1946), Harabelerin Çiçeği (1953), Kavak Yelleri (ölümünden sonra 1961), Son Sığınak (ölümünden sonra 1961), Kan Davası (ölümünden sonra 1962); öyküleri: Gençlik ve Güzellik (1919), Roçild Bey (1919), Eski Ahbap (1919), Tanrı Misafiri (1927), Sönmüş Yıldızlar (1928), Leyla ile Mecnun (1928), Olağan İşler (1930); oyunları: Hançer (1920), Eski Rüya (1922), Ümidin Güneşi (1924), Gazeteci Düşmanı-Şemsiye Hırsız-İhtiyar Serseri (Üç oyun bir arada, 1925), Taş Parçası (1926), Hülleci (1926), Bir Köy Hocası (1928), Babür Şah’ın Seccadesi (1931), Bir Kır Eğlencesi (1931), Ümit Mektebinde (1931), Felaket Karşısında-Gözdağı-Eski Borç (Üç oyun bir arada, 1931), İstiklal (1933), Vergi Hırsız (1933), Bir Yağmur Gecesi (1943), Balıkesir Muhasebecisi (1953), Tanrıdağı Ziyafeti (1955), Yaprak Dökümü (ölümünden sonra 1971), Eski Şarkı (ölümünden sonra 1971); gezi: Anadolu Notları (ilk cildi 1936; ikinci cildi 1966).

İncelenen Eser: Çalıkuşu

Reşat Nuri Güntekin tarafından 1922 yılında kaleme alınan “Çalıkuşu” adlı roman Türk edebiyatının beğenilen klasikleri arasında yer almaktadır. Roman, Anadolu’da geçen ve Osmanlı Devleti’nin son yıllarını aktaran bir roman niteliğindedir. Romanda geçen şahıs kadrosu ise şu şekildedir:

Feride (Ana karakter) : Anadoluda öğretmenlik yapan İstanbul terbiyesi almış bir bayandır.

Kâmran: Feride’nin kuzeni ve eşidir.

Besime Hanım: Feride’nin teyzesidir.

Munise: Feride’nin Zeyniler Köyü’nde çalıştığı dönemde öğrencisi olan ve ona acııp evlatlık edindiği kızıdır.

Ayşe: Feride’nin Tekirdağ’da yaşayan teyzesidir.

Hayrullah: Feride’nin Anadolu’da tanıştığı iri yarı, temiz kalpli doktordur. Feride’ye sahip çıkmak için onunla kâğıt üzerinde evlenir.

Küçük yaşta önce annesini sonra da babasını kaybeden Feride, Erenköy’de oturan teyzesi Besime Hanım’ın yanında kalır ve orada Fransız Kız Lisesi yatılı okulunda okumaya başlar. Arkadaşları çok hareketli, yaramaz, şaka yapmayı seven bir kız olan Feride’ye ağaçlara çok çıkmasından dolayı “Çalıkuşu” ismini verirler. Feride yaz tatillerini genellikle teyzesinin köşkünde geçirir, teyzesinin oğlu Kâmran ile birbirlerini severler ve nişanlanırlar. Kâmran dört yıllığına Avrupa’ya gider. Feride de o sırada okulunu bitirir ve Kâmran Avrupa’dan döndükten sonra evlenmeye karar verirler. Feride, düğün zamanında bir kadının getirdiği mektuptan nişanlısı Kâmran’ın İsviçrede olduğu zaman Münevver adında hasta bir kızla ilişkisi olduğunu ve ona evleneceklerine dair söz verdiğini öğrenince hayalleri suya düşer ve her şeyi bırakıp kaçar. Feride Anadolu’nun farklı yerlerinde (Zeyniler Köyü, Bursa, Çanakkale...) öğretmenlik yapar. Bu süre zarfında Bursa’nın Zeyniler Köyü’nde çalıştığı zaman kendisine yakın bulduğu Munise adlı babasız bir kızı evlatlık edinir. Feride idealist bir bayandır, Hatta güzelliğinden dolayı çeşitli dedikodular da ortaya çıkar. Zeyniler Köyü’nde görev yaptığı zamanlarda tanıştığı Doktor

Hayrullah Bey'le Kuşadası'nda tekrar karşılaşırlar. Hayrullah Bey babacan biri olduğu için Feride'yi kızı gibi korur; halkın dedikodularını kapatmak üzere kâğıt üzerinde Feride ile evlenir. Aralarında sadece “baba-kız” ilişkisi vardır. Bu sırada Munise hastalanır ve kuşpalazından ölür. Feride öğretmenliğe başladığı yıllarda bir “günlük” tutmuştur. Hayrullah Bey bu defteri görür, okur ve saklar. Hasta olan Hayrullah Bey Feride'ye kendisinin ölümünden sonra teyzesinin köşküne gitmesini ve verdiği kapalı paketi Kâmrân'a iletmesini vasiyet eder. Hayrullah Bey öldükten sonra vasiyeti yerine getirilir. Kâmrân ile evlenen Münevver Hanım bir süre sonra vefat eder ve bir süre sonra Kâmrân İstanbul'a geri döner. Feride Hayrullah Bey'in kendisine verdiği paketi Kâmrân'a verir. Paketin içinde Kâmrân'a yazdığı mektup ve Feride'nin günlüğü vardır. Mektupta Hayrullah Bey, Feride'yi bir daha bırakmamasını söyler. Kâmrân mektubu ve Feride'nin günlüğünü sabaha kadar okur. Böylece olan biten herşeyi öğrenmiş olur. Ertesi gün gidecek olan Feride'yi asla bırakmaz ve evlenirler.

Romanın yazıldığı dönemde ülke bir geçiş sürecinde olduğu için Cumhuriyet henüz kurulmamıştır. Artık ülke Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yönetilmekteydi. Güntekin dönemin sorunlarından etkilenmiş, idealist bir öğretmen karakter yaratmıştır. Aynı zamanda, toplumda benimsenmeyen sadece çocuklara bakan, ev temizliği yapan kadınların sanki toplumsal statüsünü değiştirmiş ve o dönemdeki kadınlara örnek bir kahraman çizmiştir. Romanda toplumun yaşayış tarzı, adetleri, gelenekleri, acıları, heyecanları, topluma ait ne varsa edebi eserde bulunur. Romanın, hem dili ve üslubu rahat okunabilmesi açısından, hem de topluma yönelik konular ve eserde işlenen sorunların “gerçekçiliği” sebebiyle okuyuculara bir romandan beklediği tüm özellikleri kendinde barındıran bir örnek edebi yapıt olduğunu söyleyebiliriz.

Çevirmenler

Erek Metin1 (EM1) Çevirmeni: Nana (Nadide) Gvarişvili

Nana Gvarişvili Açıra'daki ilk kadın şair olmasının yanı sıra toplum öncüsü olarak görülmektedir.

1923 yılında Gürcistan'ın Kobuleti bölgesinin “ხ ა ლ ა” (Khala /Hala) köyünde doğmuştur. Batum 1 nolu ortaokulunu, 1941 yılında Batum Öğretmen Enstitüsünü ve 1947 yılında Tiflis Devlet Üniversitesini bitirmiştir. Üniversiteyi bitirdikten sonra Batum Bölge Etnografya Enstitüsü'nde çalışmıştır. Daha sonra “ს ა ბ ჭ ო რ ა რ ა დ ი ო”¹ (Açıra Radio / Sovyet Radyosu) komitesinde yer almıştır. İlk şiirlerini 16 yaşındayken şair “ს ა ბ ჭ ო რ ა ა ჭ ა რ ა” (Sabçota Açıra / Sovyet Acara) gazetesinde yayımlamıştır. “ჩ ე მ ო ა ჭ ა რ ა ვ” (Çemo Açarav / Benim Acaram) adlı ilk şiir derlemesi ise 1948 yılında basılmıştır. “ზღვა და სიყვარული” (Zğva da sikvaruli / Deniz ve Sevgi), “ნ ა კ ა დ ე ლ ე ბ ი” (Nakadulebi /

Derecikler), “ღიღინეებს ერთ ღიღილო” (Ğiginebs erti ğigilo / Bir Peygamber Çiçeği Gülümsüyor), “რჩეული” (Rçeuli / Seçilmiş), “ზღვა და ქარი” (Zğva da kari / Deniz ve Rüzgâr) vb. eserlerin yazarıdır. Gvarişvili çocuk türlerinde yazdığı şiirleriyle de ön plana çıkmıştır. Şairin popüler şiiri “თათს ტოლა” (Titistola / Parmak Kadar) ve “ზღაპარი დედა ენაზე” (Zğapari dedaenaze / Anadil Üzerine Masal), “ქორწილი აჭარაში” (Kortsili Açıraşi / Acara'da düğün), “აჭარელი დიდო დედა” (Açarelo dido dedav / Acaralı Büyük Anne) vb. şiirleri Gürcü edebiyat eleştirisinde çok büyük değer kazanmıştır. Nana Gvarişvili'nin çevirmenlik yönü de önemli bir yer tutmuş ve ilk çevirisi, Türk yazar Reşat Nuri Güntekin'in ünlü romanı “ნ ა რ ჩ ი ტ ა” (Narçita / Çalıkuşu) ona büyük başarı getirmiştir. Bunun dışında Bulgarlı, Kübalı, Yunanlı, Hindistanlı ve diğer ülkelerin yazarların birçok eserini tercüme

¹ Gürcistan Batum / Acara ilçe komitesinin ve Acara Abhazya Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinin ilçe vekilleri konsey teşkilatıdır.

etmiştir. Yunan şairi Potula İankopulo'nun “ყ ა ყ ა ჩ ლ ე ბ ი” (Kakaçoebi / Gelincikler) adlı şiir derlemesi bunun bir örneğidir.

Nana Gvarişvili 20. yüzyılın 40'lı ve 70'li yıllarında Acara kültür ve toplumsal yaşamında büyük rol oynamıştır. Acara Özerk Cumhuriyeti'nin Bakanlar kurulunun kültür bölümünün başkanıydı. Acara Radyo yayının “Gençlik ve Edebiyat” adlı söyleyişi programını yürütmüştür. “ლტე რა ტურულთ აჭარა”² (Literaturuli Açara) adlı dergide redaktörlük yapmıştır. Nana Gvarişvili'nin birçok makalesi dergi ve gazetelerde yayınlanmıştır. Gvarişvili, Nazım Hikmet'in, Sabahattin Ali'nin, Orhan Veli'nin, Reşat Nuri Güntekin'in, Orhan Kemal'in ve diğer başka yazarların eserlerini Türkçeden Gürcüceye çevirmiştir. Bu çeviri kitapları Gürcistan Batum Şota Rustaveli Devlet Üniversitesi'nin, Kutaisi Akaki Tsereteli Devlet Üniversitesi'nin, Tiflis İvane Cavakhişvili Devlet Üniversitesi'nin merkez kütüphanelerinde yer almaktadır. Uzun yıl boyunca Akaki Tsereteli Devlet Acara Cumhuriyeti Kütüphanesi'nde müdürlük yapmıştır. Bu önemli kültür merkezi doğrudan onun teşebbüsüyle kurulmuştur. Abhazya Özerk Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu ödüllерinin devlet komitesinde önde gelen uzmanı olarak çalışmıştır. Mehmed Abaşıdze Devlet Ödülü olarak değerinin nişanı olarak ödüllendirilmiştir. 2000 yılında vefat eden Gvarişvili Batum Khelvachauri Belediyesi, Gantiadi (Şafak) Köy'ü mezarlığına gömülmüştür.

Erek Metin2 (EM2) Çevirmeni: Lana Manveli

Şair, düzyazı yazarı ve çevirmen Lana Manveli, Telavi³ tiyatro oyuncularından Gari Manveli ve Rusudan Tinikaşvili ailesinin bir ferdi olarak Telavi 'de dünyaya gelmiştir. Telavi Pedagoji

Enstitüsü, Tarih ve Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuş, daha sonra Gürcistan Şota Rustaveli Devlet Tiyatro ve Sinema Üniversitesi - Radyo, sinema ve televizyon bölümünden uzmanlığını almıştır. Çalışmalarını ilertelen Manveli'nin birkaç edebi eseri de yayınlanmıştır. Örneğin: “ამ გზას არ მივყავარ ს ა ქ ა რთვ ე ლში ი” (Am gzas ar mivkavar Sakartveloşi / Gürcistan'da Ben Bu Yolu İzlemiyorum) adlı şiiri, “ა ი ლ ნ ი” (Aylini / Aylin) adlı düz yazısı, “თურქულ კინოს ისტორია 1914-1988 წლებში” (Turkuli kinos istoria 1914-1918 Tslebşi / 1914-1988 yılları Türk Sinema Tarihi) adlı Türk sinemasının 74 yıl boyunca doğuşunun ve gelişimin uzun yolunu ele alan denemesi, “ვირტუალური ურთიერთობები”

(Virtualuri urtiertobebi / Sanal İlişkiler) adlı 38 sanal hikâyeden oluşan eseri, Reşat Nuri Güntekin'in “ნ ა რ ჩ ი ტ ა” (Narçita / Çalıkuşu) adlı romanı, Ahmet Altan'ın, Ahmet Muhip Dranas'ın şiirlerinin “თურქულ პოეზიის ანთოლოგია” (Turkuli poeziis antologia / Türk Şiiri Antolojisi) adlı çeviri kitabında yayınlanmış olup “პოეტური თარგმანის ანთოლოგია” (Poeturi Targmanis Antologia / Şiir Çevirisi Antolojisi) adlı çeviri kitabında da Halide Nusret Zorlutuna'nın Atilla İlhan'ın şiirlerine yer vermiştir. Ayrıca İbrahim Aladdin Gövsa ve Rıza Tevfik Bölükbaşı gibi önemli kişilerin eserleri adlı çeviri kitabında yer almıştır. Bununla birlikte Çağdaş Türk yazar Cezmi Ersöz'ün “Özlemek” (Momenatreba / მონატრება), “Güvenmek” (Ndoba / ნდობა) adlı şiirleri “ლტე რა ტურულთ პალტრა” (Literaturuli Palitra) dergisinde yayınlanmıştır.

Edebî kişiliğinin ortaya çıkması, İstanbul'da Gürcistan'dan uzak bir yerde bir Türk ailesinin yanında başlamıştır. Türkiye'de 8 sene kalan Manveli İstanbul'u ve Türkçe'yi çok sevmektedir. Manveli'nin 3 kızı vardır.

² Gürcistan Yazarlar Birliği Acara bölüm kuruluşunun oluşturduğu Gürcü edebi – sanatsal ve sosyo-politik bir dergidir. 1958 yılından itibaren Batum'da iki ayda bir, 1970 yılından itibaren ise “ჭოროხი” (Çorokhi / Çoruh) adıyla çıkmaktadır.

³ Gürcistan'ın doğusunda yer alan Kaheti eyaletinin ana şehri idari merkezidir.

Kuramsal Çerçeve ve Dali Pancikidze

Gerçek ismi Dali Kokaia (და ლ ჯ კ ო კ ა ი ა) olan ünlü gazeteci, çevirmen Prof. Dr. Dali Pancikidze 23 Mart 1937 yılında Tiflis'te doğmuştur. Ünlü Gürcü yazar Guram Pancikidze'nin eşidir. Tiflis Devlet Üniversitesi Avrupa Dilleri ve Edebiyatları Bölümünden 1959 yılında mezun olmuştur. 1959-1961 yıllarında Gürcistan Bilimler Akademisi Kütüphanesi çalışanıydı. 1961-1972 yıllarında Tiflis Devlet Üniversitesi Alman Dili Bölümünde öğretim görevlisi, 1973-1993 yıllarında Doçent, 1993-1995 yıllarında Profesör, 1995-2005 yıllarında bölüm başkanıydı.

Pancikidze, Thomas Man'ın "ბ უ დ ე ნ ბ რ ო კ ე ბ ი " (Budenbrokebi / Buddenbrook Ailesi, 1970); "ჯ ა დ ო ს ნ უ რ ი მ თ ა " (Cadosnuri Mta / Sihirli Dağ, 1978, 1984); "ყ ა ლ ბ ა ნ დ ფ ე ლ ჯ ს კ რ უ ლ ს ა ლ ს რ ე ბ ა " (Kaltaband Peliks Krulis Ağsareba / Dolandırıcı Felix Krull'un İtirafı, 1995); Ulrich Plenzdorf'in "ა ხ ა ლ ა ზ რ დ ჯ .-ს ვ ნ ე ბ ა ნ ი " (Akhalgazrda V.- S. Vnebani / Genç V. S.'nin Yeni Acıları, 1982); Georthe'nin "ჰ ო ლ დ ო ს ა დ ს ი ნ ა მ დ გ ო ლ " (Poezia da sinamdvile / Şiir ve Gerçeklilik, 2002); yazar Hermann Hesse'nin "ფ ი ქ რ ი დ გ ა ნ ს ჯ ა " (Pikri da Gansja / Düşünmek ve Yargılamak, 1996); Grigol Robakidze'nin "ა დ ო ლ ფ ჰ ი ტ ლ ო რ ი უ ც ხ ო ე ლ მ წ ე რ ლ ს თ ე ა ლ თ " (Adolp Hitleri Uckhoeli Mtserlis Tvalit / Yabancı Bir Yazarın Gözünden Adolf Hitler, 2007) vb. eserleri çevirmiştir. 1985 yılında Goethe Uluslararası Topluluğu'nun, 1986 yılında ise Gürcistan Yazarlar Birliği'nin üyesiydi. Birçok uluslararası ödül almıştır. 1997 yılında Onursal Ödül almıştır. 2003 yılında Üniversite Ödülüne layık görülmüştür. Uluslararası birçok konferansa katılmıştır. Dali Pancikidze 1970 yılında yaptığı doktora tezinde "Alman Dili ve Gürcü Dilinin Karşılaştırmalı Stilistik Sorunları ve Edebi Çeviri Problemi", 1992 yılındaki doktora tezinde ise "Edebi Çeviride Stil Eşdeğerliği Sorunu" üzerine çalışmıştır. Pancikidze çeviri üzerine birçok kitap da yazmıştır. Bunlardan birkaçı şöyledir:

"თ რ გ მ ა ნ ი ს თ ე ო რ ი ა დ ჰ ო ლ დ ო ს ა დ ს ი ნ ა მ დ გ ო ლ " (Targmanis Teoria da Praktika / Çeviri Teorisi ve Pratiği, 1988); "ქ ა რ ო უ ლ თ თ რ გ მ ა ნ ი ს ი ს ტ ო რ ი ო ს ს ა კ ო მ ე ბ ი " (Targmanis İstoriis Sakitkhebi / Gürcü Çeviri Tarihinin Sorunları, 1999); "თ რ გ მ ა ნ ი ს ა ხ ა ლ თ ე ო რ ი ე ბ ი დ ს ტ ი ლ ს ე კ ვ ი ვ ა ლ ე ნ ტ ო ბ ი ს პ რ ო ბ ლ ე მ ა " (Targmanis Akhali Theoriebi da Stilis Ekvivalentobis Problema / Çeviri Teorisi ve Stil Eşdeğerliği Sorunu, 1995). Pancikidze 25 Mart 2018 yılında vefat etmiştir.

Dali Pancikidze'nin Çeviri Yöntemi

Gürcü bilim adamı Dali Pancikidze (1993: 2-3) "çevirinin dilsel iletişime ait bir tür olduğunu ve çeviriyi herkesin kendine özgü ve bağımsız bir şekilde makro dilbilimine yerleştirdiğini vurgulamaktadır. Ayrıca metin dilbilgisel, pragmatik dilbilgisel, ulaşım, sosyal, psiko-linguistik gibi bütün disiplinlerle sıkı sıkıya bağlantılı olduğunu diğer yandan, teorik olarak öğrenilmesinde dil bilimsel inceleme metotlarının kullanımının iletişimsel yönünü ortaya çıkardığını ve böylece işlevini gerçekleştirmesi için iletişime özgü türün çevirinin temelinde oluştuğunu belirtmektedir."

Kaynak metin ile erek metin özdeşliği kuşkusuz önemli bir meseledir. Ancak çevirinin kaynak metne doğru giden tek yol olduğu da yadsınamaz ve tartışılmaz bir gerçekliktir. Çeviri yoluyla iki farklı dil dünyasının birleşmesi sonucu kaynak metin daha da zenginleşir ve görünür hale gelir. "Çeviri olgusu, gizli dil ve düşünce birliğinde yatmaktadır. Eğer dil ve düşünce arasında diyalektik birlik ve bir düşünceyi erek metne aktaracak dil yeteneği yoksa çeviri yarar sağlamayacaktır" (Pancikidze, 1988: 5).

Edebiyat, bir milletin yaşam ifadesidir. O ülkenin kültürünü, geleneklerini, halkın düşüncesini yansıtır. Bu nedenle edebi eserlerin çevrilmesi halklar arasındaki ilişkiler açısından önemli rol oynamaktadır. Çeviri yoluyla aynı zamanda bir ulusun özelliklerini öğrenme, eserini inceleme ve tanıma fırsatı yakalarız. Çevirmen sadece orijinal gerçekliği yansıtmaz ayrıca insan yaşamının canlı bir resmini ortaya koymaktadır. Bunu ancak kaynak metin, içeriği ve alt metni yabancı dil dünyasına yansıtarak başarabilir. Kaynak metnin içeriği ve alt metinler erek dil dünyasında nasıl kullanılıyorsa kaynak metinden bağımsız hareket etmeden çevrilmelidir. Dali Pancikidze (1988: 6)'nin de belirttiği gibi çevirmenin asıl üstünde durması gereken nokta kaynak metnin yazarının “Neyi düşünüyor?” sorusu olmalıdır.

Pancikidze (1988: 6)'ye göre çevirmenin gerçeklikle doğrudan bir bağlılığı yoktur, bir başka deyişle gerçekliği yansıtmaz. Çevirmenin bağlılık modelinden kastettiği şey, farklı eserlerin biçim ve içerik bütünlüğüyle anlamı gerçeklikle oluşturmastır. Böylece gerçekliği başka gözle görür, sonra kendi anadilinde biçim ve içerik bütünlüğünü koruyarak dışarı çıkarır ya da kendi dünya görüşü prizmasına dönüştürür. En son kararı okuyucuya ve uzmanlara bırakır.

Ayrıca Pancikidze (1988: 34) “Çeviri gelişiminin modern aşamasında tutarlı bir dili gerçek bir edebi çeviri haline getirmenin temeli, çevirinin geçerliliğine dayanmaktadır” şeklinde belirtmektedir. Dünyadaki birçok şey sonsuzdur. Edebi eserlerin sayısı da sonsuzdur, bu sonsuzluk zincirinin işlevi çeviri yoluyla yerine getirilir. Böylece çeviri bu sayede gerçek bir sanat haline gelir. Çeviri kalitesini belirlemek için öncelikle kaynak dil ile erek dilin karşılaştırılması gerekmektedir. Bunu yaparken olabildiğince objektif olarak çeviri ele alınmalıdır. Bilimsel olarak hataların veya hatalı tarafların nedenleri tanımlanmalı ve çevirinin yararları hakkında da tartışılmalıdır. Çeviri yaparken sadece kaynak dili ve erek dili iyi bilmek yeterli değil ayrıca erek dilin kültürünü, geleneklerini iyi bilmemiz gerekmektedir. Edebi çeviri bir yaratıcılık şeklidir yani kaynak dildeki saf dilsel yönün erek metinde az da olsa kayıplara neden olacağının altı çizilmelidir. Çeviri katı kurallara göre sınırlandırılarak gerçekleştirilemez. Çünkü çeviri yalnızca kaynak metinle değil, kaynak metin dışında erek kültürle de iç içe olmalıdır.

Pancikidze, çeviri metnini oluşturan üç temel öğeden bahsetmektedir:

Çevirmenin eylemiyle alakalı en önemli ilişkisi çeviri esnasında kullandığı yöntem ve tekniklerdir. Çeviri esnasında izlediği tarz, o çevirmenin çeviride hangi çeviri tekniğini kullandığının bir göstergesidir. Çevirmen çeviri yaparken belirli çeviri yöntemleri kullanmaktadır. Böylece kaynak metindeki iletiyi erek metine ulaştırmak için belirli bir sıra izler. Çeviribilim çalışmalarında öne sürülen birçok yöntem vardır. Biz bu çalışmamızda, Gürcü bilim adamı Dali Pancikidze tarafından ele alınan yöntemlerden yararlanmaya çalışacağız. Dali Pancekidze'nin kullandığı yöntemler şu şekildedir:

Yukarıda belirttiğimiz tüm bu çeviri yöntemleri ışığında Reşat Nuri Güntekin'in "Çalığışu" adlı romanının kaynak metin ile erek metinlerinin karşılaştırılarak Gideon Toury'nin erek odaklı kuramı kapsamında "yeterli bir çeviri mi?" yoksa "kabul edilebilir bir çeviri mi?" soruları üzerinde durup incelenecektir.

"Çalığışu" Adlı Romanının Gürcüce Çevirilerinin Karşılaştırılmalı Çözümlemesi

Örnek 1:

KM: "Gönlüm boştu. Sevmeye ihtiyacım vardı. Sizi uzun ince vücudunuzla, menekşe gözlerinizle karşımda görünce her şeyin rengi değişti." (Çalığışu, s. 142)

EM1: "ს უღმრთო სიცარიელე ჯგერძობდა, ირვლვ სიყვარულს დავეძებდა და სწორედ მაშინ გიხილუ ტანკენარი. თქვენ ციფერი თვალუბის ციმციმმა ჩემს ირვლვ ყველფრს სიცოცხლეს ელფერი მისცა." (ნარჩიტა, s. 86)

EM2: Çevrilmemiş. (ნარჩიტა, s. 80)

Yukarıda verdiğimiz kaynak metin ile erek metinleri karşılaştırdığımızda, EM1'deki çevirmen Nana Gvarishvili kelimesi kelimesine bir çeviri işlemi uygulamış olup anlamı erek dil okuyucusuna aktarabilmeyi başarabilmiştir. Kaynak metindeki "Gönlüm boştu" mecaz anlamı ifadeyi EM1'de "ს უღმრთო სიცარიელე ჯგერძობდა." (Sulşi Sitsarieles Vgrdznobdi / Ruhumu boş hissediyordum)" şeklinde çevirmiştir. Kaynak dildeki ifadeyi erek dil okuyucusunda daha iyi anlaşılır kılmak ve erek dil okuyucusuna iletmek için bu tarzda kullanmıştır. Kaynak metni takiben "menekşe gözlerinizle karşımda görünce her şeyin rengi değişti." diye yer alan ifadeyi erek metinde "თქვენ ციფერი თვალუბის ციმციმმა ჩემს ირვლვ ყველფრს სიცოცხლეს ელფერი მისცა." (Tkveni tvalebis tsimtsimma çems irgvliv kvelapers sitsotskhles elperi mistsa) şeklinde çevrilmiş olduğunu ve böylece kaynak metnin anlamının dışında çevrildiği görülmektedir. EM1'deki çevirmenin bahsettiğimiz ifadeyi "sizin mavi gözlerinizin ışıltısı etrafımdaki her şeye renk kattı." şeklinde Gürcüceye çevirdiğini anlamaktayız. Çevirmen kelimesi kelimesine çevirmemesine rağmen kaynak metindeki anlamı erek metne aktarabilmiştir. Buradan hareketle kelimesi kelimesine çevirisi yapılmayıp erek metindeki anlamı korumuş bir çeviri diyebiliriz. EM2'de ise kaynak metnin erek metne çevirmen tarafından çevrilmediğini görmekteyiz. Böylece erek metinde çevirisi yapılmamış çeviri olduğu aşikârdır. Tüm bu bilgiler doğrultusunda kaynak metne yakınlığından dolayı EM1'in "yeterli" bir çeviri olduğunu EM2'in ise çevirisi yapılmadığından "yeterli" ya da "kabul edilebilir" bir çeviri olduğunu söylemek imkânsızdır.

Örnek 2:

KM: “Dördüncü sınıfta idim. Yaşım on iki kadar olmalıydı.” (Çalikuşu, s. 7)

EM1: “თარმეტი წლსა უკვე მეოთხე კლასში ვსწავლობდი.” (ნარჩიტა, s. 5)

EM2: “მეოთხე კლასში ვიყავი, ასაკით, სადაც, თარმეტი წლმდე.” (ნარჩიტა, s. 3)

Yukarıda sunduğumuz kaynak metin, EM1 çevirmeni Nana Gvərişvili tarafından hedef metne yanlış aktarıldığı görülmektedir. Çünkü Nana Gvərişvili’nin çevirisinden sanki 12 yaşındayken Feride dördüncü sınıftaymış gibi algılanmaktadır. Bu yüzden EM1 için kaynak metne uygun yapılmayan bir çeviri olduğunu ve kaynak metne yakınlığından dolayı “yeterli” ya da erek metne yakınlığından dolayı ise “kabul edilebilir” olduğunu söylemek bu çeviri için imkânsızdır. Çünkü ne hedef metne yakın ne de kaynak metne yakınlığı söz konusudur. EM2’nin ise kelimesi kelimesine yapılmış bir çeviri olduğunu söyleyebiliriz. Böylece kaynak metne yakınlığından dolayı yeterli bir çeviridir.

Örnek 3:

KM: “Babam, Sör Süperiyör’le konuşurken ben, odada dolaşmaya, öteyi beriyi karıştırmaya başlamıştım. Üzerindeki renkli resimlere parmağımla dokunmak istediğim bir vazoya yere düşerek kırıldı.

“Babam kılıcını şakırdatarak yerinden fırladı, telaşla beni kolumdan yakaladı. Mektepte ben, bu vazoya benzemez daha neler kıracaktım.” (Çalikuşu, s. 26)

EM1: “ვიდრე მამა დრე ქტორს ესაუბრებოდა, მე ოთახში დავყოლობდი და ცხვირს ვყოფდი ყოველკუნჭულში. ძღვერ მთქონა ჭრელ ურათებთან, მონატულ ლანაკი, ხელში ავიღე და იმდენი ვატრიალე, რომ ბოლოს გამივარდა და დამსხვრა. მამა იმ წუთშივე ფეხზე წამოიჭრა, აღელვებულა და დაბნეულა ხელზე ცემით დამსაჯა ...ვინ იცის, ვანსიონში იმ ლანაკის გარდა კიდევ რამ თათთქევეხე თუარა, გადმოვარდა და გატყდა. მამაჩემი მამალმღებულ ენი რამ უნდა გამეტეხა.” (ნარჩიტა, s. 17)

EM2: “მამაჩემის მონაზონ სუპერიორთან საუბრის დროს, მე იქაურობის დათვალვებზე და ჩხრეკა დავიწყე. ნახატებთან ვაზის დათვალვებზე მოვიხდამე. წამოვარდა აღილდა, აფორიაქებული მკლავში მწვდა ...სასწავლებელი ამ ვაზის მსგავსად კიდევ რამდენ რამეს გავტეხდი.” (ნარჩიტა, s. 27)

Yukarıda verdiğimiz bu örnekte de çevirmenler kaynak metnin birinci cümlesinde yer alan “Babam, Sör Süperiyör’le konuşurken ben, odada dolaşmaya, öteyi beriyi karıştırmaya başlamıştım” cümlesinde geçen “Sör Süperiyör” ifadesini çevirmenler farklı şekilde erek metinlere aktarmışlardır. Örneğin: EM1’de “დრე ქტორი” (direktori / müdür), EM2’de ise “მონაზონ სუპერიორი” (monazon superiori / Rahip Süperiyör) şeklinde görmekteyiz. Yine cümleyi takiben kaynak metinde yer alan “öteyi beriyi karıştırmaya başlamıştım” ifadesi EM1’de “ცხვირს ვყოფდი ყოველკუნჭულში.” (Tskhvirs vkopdi kovel kunčulši / Burnumu her köşeye sokuyordum.) şeklinde çevrilerek kaynak metnin anlamını hedef dil okuyucusuna aktarabilmiştir. EM2’de ise bu ifade “ჩხრეკა დავიწყე” (çkhreka davitske / aramaya başladım / etrafa baktım) anlamında çevrilmiş kaynak metindeki anlamı erek metne verebilmiştir. İki çevirmenlerde bu ifadeleri erek metinlere aktarabilmişlerdir.

Dikkati çeken bir noktada kaynak metnin ikinci cümlesindeki “Üzerindeki renkli resimlere parmağımla dokunmak istediğim bir vazö yere düşerek kırıldı.” ifadesi EM1’de “ძღერ მამეწონა ჭრელ ჟრა თე ბიანი, მონა ტუთ ლონაკი, ხელბი ავიღე და იმდენი ვატრიალე, რომ ბოლოს გამივარდა და დამსხვრა.” (Dzlier mometsona çrelsuratebiani, mokhatuli larnaki, khelši aviğe da imdeni vatriale, rom bolos gamivarda da daimskhvra) şeklinde çevrilerek anlamı erek okuyucuya aktaramamıştır. Kaynak metnin anlamı dışında bir çeviri yapmıştır. Çevirmen, Feride’nin vazoyu sanki uzun süre elinde tuttuktan sonra yere düşüp kırılmış gibi aktarmıştır. Fakat EM2’de Lana Manveli bu cümleyi “ნახატე ბიანი ვაზის და თვალებზე ბამონდამე. თათთმევეხეთე არა, გადმოვარდა და გატყდა.” (Nakhatebiani vazis datvaliereba movindome. Titit şevexhe tu ara, gadmovarda da gatkda.) şeklinde çevirerek birebir kaynak metnin anlamını erek metne aktarmayı başarmıştır. Ancak Manveli erek metinde “ვაზა” (vazo) kelimesini kullanmak yerine “ლონაკი” (larnaki / vazö) ifadesini kullansaydı daha güzel olurdu. Tüm bu bilgiler doğrultusunda EM1’in erek metne yakınlığından dolayı “kabul edilebilir” çeviri olduğunu EM2’in ise kaynak metne yakınlığından dolayı “yeterli” çeviri olduğu söylenebilir.

Örnek 4:

KM: “Garibi şu ki, Sör Aleksi siyah elbisesinin içinde filiz gibi boyu, bembeyaz koleret’ile alnına kaldırmış bir saraylı yaşmağına benzeyen başlığı arasında sivilceli kansız yüzü, narçiçeği kırmızılığındaki dudaklarıyla şimdi karşımda belirse ve bana tekrar o suali sorsa, galiba aynı cevaptan başkasını bulamayacağım; yine balık gibi göl içinde doğduğumu söylemeye başlayacağım.” (Çalıkuşu, s. 11)

EM1: “თუნდაც ახლა გამომეცხადე, ფრანგულს მასწავლებლო, ყოველთვის შავი სამოსით მორთულ, თორი საყვლოთი, შუბლამდე წამოფარებული მოსახსამით ბროწეულს ყვავილვით წითელ ტუჩებით, გამომეცხადე და კვლავ შემეკითხო, მე ისევ შევეცდები და გიმტკიცო, მე თუ ვზივით ტბაში დავიბადე-მეთქი.” (ნარჩიტა, s. 8)

EM2: “საკვირველკი ისაა, რომ მონაზონი აღუქსი უისხლო, მწუხებრიანი სახით და ბროწეულვით წითელ ტუჩებით შავ სამოსით მოხდენილად გამოწყობილ, გაქათებულგახამებულ საშუბლთ და დელოფლორი ჩადრით მოულოდნელად იგივე შეკითხვით ისევ რომ გამომეცხადებოდა, მგონი, განსხვავებულ პასუხს ახლაც ვერ მიიღებდა: კვლავ თუ ვზივით ტბაში გაჩენის ამბავს მოვუყვებოდი.” (ნარჩიტა, s. 9)

Bu örnekte çevirmenler, kaynak metindeki olay örgüsünü doğru yorumlamış ancak kaynak metindeki olay akışının erek dile aktarımında bazı farklılıkların olduğu göze çapmıştır. Örneğin: Kaynak metinde yer alan “galiba aynı cevaptan başkasını bulamayacağım” ifadesini EM1’de “მე ისევ შევეცდები და გიმტკიცო” (Me isev şevetsdebi dagimtkitso, Türkçe anlamı: Tekrar aynı şeyi sana ispatlamaya çalışacağım.) şeklinde çevirerek bağımsız bir çeviri anlayışı benimsemiştir. Ancak Manveli’nin çevirisinde EM2’de “მგონი, განსხვავებულ პასუხს ახლაც ვერ მიიღებდა” (Mgoni, ganskhvavebul pasukhs akhlats ver miiğebda) şeklinde kelimesi kelimesine bir çeviri yaparak erek dil okuyucusuna kaynak metnin anlamını tam olarak verebilmiştir. Böylece EM1’in erek metne yakınlığından dolayı “kabul edilebilir” çeviri, EM2’nin ise “yeterli” çeviri olduğunu belirtilebiliriz.

Örnek 5:

KM: “Masal yavaş yavaş arkadaşlarımın arasında yayıldı. Mişel, onlara sıkı bir tembih geçmiş olacak ki, kimse bana bir şey söylemiyordu. Fakat bakışlarından, gülüşlerinden ne demek istediklerini anlıyordum. Bu bana garip bir gurur veriyordu.” (Çalikuşu, s. 61)

EM1: “ჩემი სიყვარულს ამბავი ამხანაგებში თანდათანობით გავრცელდა. ეტყობოდა, მიშელს თვითთავადი მათგანი დაენამუსებენა, მაგრამ მათ გაღიმებაში, გამხედასათუსაშბარში ყოველთვის გამოსჭვიოდა.” (ნარჩიტა, s. 38)

EM2: “მიშელ, რომელც უწინდელს გან განსხვავებით სულ სხვანაირი თვალთ მიყურებდა და ავადყოფი ბავშვივით მეპყრობოდა, სიმართლს თქმა ვერ გავუბედე. ჩემი ზღაპარი ამხანაგებში თანდათან გავრცელდა. ეტყობა, მიშელმა ისინი მკაცრად გააფრთხილა, ჩემთვის არაფერი ეთქვათ თუმცა ღიმილთ და გამომეტყველებით ვხვდებოდი, რისი თქმაც უნდადათ ეს რაღაც უცნაურსი მაყეს მგვრიდა.” (ნარჩიტა, s. 77)

İlginç bulduğumuz bir örnek ise şöyledir: Yukarıda bahsettiğim kaynak metinde kullanılan bazı cümleler erek metinlerde farklı yerlerde kullanılmıştır. Örneğin: KM'deki “Masal yavaş yavaş arkadaşlarımın arasında yayıldı.” şeklindeki 1. cümleyi EM1'de “ჩემი სიყვარულს ამბავი ამხანაგებში თანდათანობით გავრცელდა.” (Çemi sikvarulis ambavi amkhanagebshi tandatanobit gavrtselda) şeklinde 1. cümlede yer almakta olup kelimesi kelimesine bir çeviri yapıldığını görmekteyiz. Bu ifadeyi EM2'nin 2. cümlesinde “ჩემი ზღაპარი ამხანაგებში თანდათან გავრცელდა.” (Çemi zgapari amkhanagebshi tandatan gavrtselda) şeklinde yer aldığı görülmektedir. Yine kaynak metnin 2. cümlesi “Mişel, onlara sıkı bir tembih geçmiş olacak ki, kimse bana bir şey söylemiyordu.” EM1'in 2. cümlesinde “გავრცელდა. ეტყობოდა, მიშელს თვითთავადი მათგანი დაენამუსებენა.” (Gavrtselda. Etkoboda. Mişels tvitoeuli matgani daenamusebena.) şeklinde görmekteyiz. Ancak burada kaynak metinde yer alan “kimse bana bir şey söylemiyordu” ifadesine yer verilmemiştir yani çevirmen tarafından çevrilmemiştir. EM2'nin 1. cümlesinde “მიშელ, რომელც უწინდელს გან განსხვავებით სულ სხვანაირი თვალთ მიყურებდა და ავადყოფი ბავშვივით მეპყრობოდა, სიმართლს თქმა ვერ გავუბედე.” (Mişel, romelits utsindelisan ganskhvavebit, sul skhvanairi tvalit mikurebda da avadmkopi bavšvivit mpkroboda, simartlis tkma ver gavubede.) şeklinde yer alarak ekleme ve yoruma başvurulmuştur. “Mişel, eskisinden farklı, başka gözle bana bakıyor ve hasta çocuk gibi bana davranıyordu, gerçeği söylemeye cesaret edemem.” şeklinde bir ifadeye yer verilmiştir. Tamamen bağımsız ve kaynak metinden uzak bir çeviri söz konusudur. Sonuç olarak EM1 hem biçim bakımından hem de kaynak metne yakınlığından ve bazı yerleri hedef dil okuyucunun anlaması için eksiltmelere başvursa da kaynak metnin anlamını verebilmeyi başarabilmiştir. Bu yüzden yeterli çeviri olduğunu söyleyebiliriz. Ancak EM2'ye baktığımızda tamamen bağımsız bir çeviri görmekteyiz. Çevirmenin buradaki olay akışını anlamadığı bu yüzden de farklı bir çeviri yaparak yoruma ve eklemeye başvurduğunu söyleyebiliriz. Eğer erek metne yakın olarak çevrilseydi kabul edilebilir olarak belirtebilirdik. Ama bu çeviri için bu durum söz konusu değildir.

Örnek:6

KM: “Bir zaman gevezeliği, yaramazlığı bırakmaya mecbur oldum. Bu vaziyette bir insanın bebek gibi atlaması, sıçraması, yaramazlık etmesi şık bir şey olmazdı.” (Çalikuşu, s. 61)

EM1: “მე უკვე მზად ვიყავი, დამეგმო ჩემი ანგლოზა და ყბელობა. რაღას დიდებვილზე შეყვარებულთ ქალშვილთ

განგებულა და მამის დედას ციყვივით ხტუნვა-თამაში.” (ნარჩიტა, s. 38)

EM2: “ერთანს ყბედობის და ცელქობის მიტოვება მამიწია. ამ მდგომარეობაში მყოფი ადამიანის პატარა ბავშვივით ხტუნაობა, სირბილთ და ცელქობა შესაფერისი საქციელთ ვერ იქნებოდა.” (ნარჩიტა, s. 77)

Çevirmenler yukarıda sunduğum kaynak metni, ilk cümlesinden itibaren farklı şekilde erek dile aktarmışlardır. Öncelikle kaynak metindeki “Bir zaman gevezeliği, yaramazlığı bırakmaya mecbur oldum” cümlesi EM1’de “მე უკვე მზად ვიყავი, დამეგმო ჩემი ანგლობა და ყბედობა.” (Me ukve mzad vikavi, damegmo çemo angloba da kbedoba) şeklinde çevrilmiş olup “მე უკვე მზად ვიყავი” (Me ukve mzad vikavi / artık hazırdım) şeklinde çevirerek kaynak metnin anlamını hedef dile farklı aktarmıştır. Şayet “მე იძულებული ვიყავი” (Me idzulebuli vikavi) ya da “მამიწია” (Momitsia/ Ben mecburdum / zorunluydum) şeklinde çevrilseydi daha iyi olurdu. EM2’de ise EM1’ in tam tersine çevirmen, hedef dile “ერთანს ყბედობის და ცელქობის მიტოვება მამიწია” (Ertkhans kbedobis da tselkobis mitoveba momitsia) şeklinde kaynak metnin anlamını birebir aktarabilmeyi başarmıştır. Kaynak metnin 2. cümlesine baktığımızda “Bu vaziyette bir insanın bebek gibi atlaması, sıçraması, yaramazlık etmesi şık bir şey olmazdı.” cümlesi EM1’de Nana Gvarişvili tarafından “bebek” kelimesi yerine “sincap” anlamına gelen “ციყვი” (Tsikvi) kelimesini kullanarak gereksiz bir anlam katmıştır. EM2’ye baktığımızda Lana Manveli “bebek” anlamını “küçük çocuk” anlamına gelen “პატარა ბავშვი” (Patara Bavşvi) kelimesini kullanarak vermiştir. Böylece çevirmen hedef dile söz konusu olan önemli öğeleri ve deyiş tarzları, ifadeleri anlaşılır bir şekilde ustaca aktarmıştır. EM1’in ise ekleme ve anlam kayması mevcut olsa da erek metinde kaynak metnin anlamını yakalayabildiğinden “kabul edilebilir” çeviri olduğunu, EM2’nin ise kaynak metne hem içerik hem üslup açısından daha yakın olduğundan “yeterli” bir çeviri olduğunu söyleyebiliriz.

Örnek 7:

KM: “Maamafih, huy canın altındadır, derler. Akşamüstleri son teneffüste Mişel’in koluna asılarak ona yavaş yavaş yeni masallar uydurmakta devam ederken, ara sıra da yine şeytana uyuyordum.” (Çalıkuşu, s. 61)

EM1: “ამბობენ, ჩვეულება რჯულზე უმტკიცესიაო. ბოლო შესვენებაზე, როცა მიშელს გავიმართვებდით და ჩემ- ჩემად ვაგრძელებდით მოგონილ ამბის თრობას, ანგლობაში მაინც ემამაკსავყვებოდით ხალხი.” (ნარჩიტა, s. 38)

EM2: Çevrilmemiş. (ნარჩიტა, s. 77)

Yukarıda verilen kaynak metinde “Huy canın altındadır.” atasözü EM1’de tam olarak çevrilmiştir. Çünkü Gürcüce karşılığı olan “ჩვეულება რჯულზე უმტკიცესიაო.” (Çveuleba rceulze umtkitsiao) şeklinde kaynak metnin anlamını erek metinde sağlayabilmiştir. EM2’ye bakıldığında ise kaynak metindeki bahsettiğimiz atasözü Lana Manveli tarafından çevrilmediği görülmektedir. Aslında Gürcüce’de bu atasözün karşılığı olmasına rağmen Manveli’nin kaynak metindeki bu atasözünün anlamına hâkim olmadığı düşünülebilir. EM2 çevirmeni bu atasözüne erek metine yer vermemesinin yanısıra cümlelerin akışından yola çıkarsak “kabul edilebilir” çeviri olduğu söylenebilir. EM1’in ise kaynak metne yakınlığından dolayı “yeterli” çeviridir. Çevirmenin iyi bir çeviri yapması için sadece iki dili iyi bilmesi yeterli değildir. Ayrıca kaynak metni hissederek erek metne hem üslup olarak hem de içerik olarak aktarabilmesi gerekmektedir. Eğer çevirmen kaynak metin yazarının duygularını, hislerini iyi bir şekilde algılayabiliyorsa ve kendi tarzından ödün vermeden erek metne aktarabiliyorsa işte o zaman çeviri sağlıklı bir hal alır.

Örnek 8:

KM: “Akşamüstleri Müjgân’la kol kola gezerken genç bir süvari zabitinin etrafımızda dolaştığına dikkat etmiştim. Bu zabıt sözde atına talimler yaptırıyordu. Fakat Allah’ın kırında başka gidilecek yer yokmuş gibi mütemadiyen bizim gezdiğimiz yolda gidip geliyor, yanımızdan geçerken bize bakıyordu; hem de o kadar garip bir alaka ile ki, neredeyse durup konuşacak.” (Çalikuşu, s. 81)

EM1: “ერთხელ როცა საღამო ჟამს მე და მიუჟგანო ხელავით ვსეირნობდით შევნიშნეთ რომ ერთი ახალგაზრდა ცხენოსანი ოფიცერი გვიტრიალებს. თათქოს ღმერთს მისთვის სხვა სასეირნოგზა არ მიეცა, ჩვენს გზაზე დაჭენებდა ცხენს. ჩაქროლუბისას სახეში ისე ჩაგვაშტერდებოდა, თათქოს ეს ესაა ცხენი უნდა გააჩეროს და საუბარი გააბასო.” (ნარჩიტა, s. 51)

EM2: “საღამოობით მიუჟგანთან ერთად ხელავით სეირნობის დროს, შევამჩნიე, რომ ერთი ახალგაზრდა ცხენოსანი პოლიციელი ჩვენს გარშემოტრიალებდა. ეს პოლიციელი ცხენს ავარჯიშებდა, მაგრამ, ვითარება, ღვთისგან გაჩენილ სხვა ადგილთა არსებობდა, მაინცდამაინც ჩვენს გზაზე მიდი-მოდიოდა. გვერდით ჩავლასას ჩვენ გვიყურებდა. თნაც ისეთი დიდი ცნობის მოყვარეობით ვგრძნობდით, სადაც იყო გაჩერდებოდა და გამოვკელავარკებოდა.” (ნარჩიტა, s. 105)

Yukarıda sunduğum örnekte yer alan “zabit” kelimesi EM1’de birebir anlamı verilerek hedef dile “ოფიცერი” (opitseri / zabit) olarak aktarılmıştır. EM2’de ise “პოლიციელი” (politsieli / polis) şeklinde çevrilerek kaynak metnin anlamının dışında bir anlam verilmiştir. Kaynak metnin son cümlesine bakıldığında EM1’de çevirmen, kaynak metnin anlamını erek metne birebir vererek başarılı bir çeviri yaptığını görülmektedir. EM2’de ise çevirmen bir takım eklemelere başvurmuştur. Örneğin: “Zabit” kelimesi “პოლიციელი” (politsieli / polis) şeklinde çevrilerek kaynak metnin anlamını yanlış aktardığını, “ავარჯიშებდა” (Avarcişobda / antreman yapmak, spor yapmak vb) kelimesini kaynak metinde bu anlamı verecek ifade olmamasına rağmen kullanıldığını, aynı şekilde “ვგრძნობდით” (vgrdznobdi / hissediyordum) ifadesini karşılayacak ifadenin kaynak metinde yer almadığı görülmektedir. Bu yüzden Ç2’nin kabul edilebilir” çeviri olduğunu, Ç1’in ise kaynak metne yakınlığından ve ustaca erek metne aktarmayı başarabilmesinden ötürü “yeterli” çeviri olduğunu söyleyebiliriz.

Örnek 9:

KM: “Kamran’ın gelmesi hakikaten keyfimi kaçırmıştı. Ona karşı duyduğum hiddete, korkuya, iğrenmeye benzer karmakarışık his günden güne artıyordu. Karşı karşıya geldiğimiz zaman hiç sebep yokken kabalık ediyor ve kaçıyordum.” (Çalikuşu, s. 93)

EM1: “ქამრანის ჩამოსვლამ ხასიათი გამიფუჭა. დღით დღე მეზრდებოდა მისი შიში, ზიზღი და გულთსწყრომა, ხოლო როცა მასთან მართლ და რჩენის შემთხვევა მომეცემოდა, სრულად უმოწეზოდ ვცინოდი.” (ნარჩიტა, s. 56)

EM2: Çevrilmemiş. (ნარჩიტა, s. 110)

Bu örnekte, kaynak metinde geçen “Karşı karşıya geldiğimiz zaman hiç sebep yokken kabalık ediyor ve kaçıyordum.” ifadesi EM1’de “ზოლო როცა მასთან მართლ და რჩენის შემთხვევა მომეცემოდა, სრულად უმოწეზოდ ვცინოდი.” (Kholo rotsa mastan marto darçenis şemtkhveva mometsemoda, sruliad umizezod davtsinodi.) şeklinde çevrildiği görülmektedir. Ancak bu ifadeyle çevirmen Feride sanki karşı karşıya geldikleri zaman Kâmran’la dalga geçiyormuş gibi bir anlam çıkmaktadır. Aslında bu

cümle “პირისპირ შეხვედრისას ყოველგვარი მიზეზის გარეშე უხეშად დევნებულად და ვარდობად.” (Pirispir shekhvedrisas kovelgvare mizezis gareşe ukheşod veqtseodi da gavrbodi.) şekilde çevrilseydi kaynak metindeki anlam hedef metne birebir aktarılmış olacaktı. Sonuç olarak, kelimesi kelimesine çevirisi yapılmayıp anlamı korunarak bir çeviri işlemi uygulanmıştır. EM2’de ise bu cümle çevirmen tarafından çevrilmemiştir. Buradan hareketle üzerinde durulması gereken nokta, kaynak metin yazarının ne söylemek istediğinin, ne amaçlandığının bilinmesi gerekliliğidir. Yazarın, çeviri tekniğini kullanabilmesi için önce kaynak metin yazarının amacının ne yönde olduğunun farkında olması büyük önem taşımaktadır. Bütün bunlar eserin doğru çevrilebilmesi için gereken noktalar. Nana Gvarişvili’nin bütün bunları iyi becerebildiğini çevirisinden anlaşılmaktadır.

Örnek 10:

KM: “Mamafih, defterim eksik bırakmamak için son bir gayret lazım. Arkamda bıraktığım iğrenç dünyaya bir kere daha dönmeliyim.” (Çalığışu, s. 148)

EM1: “ვწერდელი ურს და განვიცდო იმ მიტოვებული სამყაროს, რომელთაც უკან დამრჩა.” (ნარჩიტა, s.90)

EM2: ”მიუხედავად ამისა, დელიურის შესავსებად ბოლო გაბრძოლებამ მმართველად. ამისთვის უკან ჩამოტოვებული სამიზნე ცხოვრებას კიდევ ერთხელ უნდა დავუბრუნდე.” (ნარჩიტა, s. 90)

Yukarda vermiş olduğum örnekte kaynak metin ile erek metinleri karşılaştırdığımızda EM1’in kaynak metne bağlı kalmadığını serbest bir çeviri uyguladığını, kaynak metin ile erek metin çevirisi birbirine eşleşmeyen bir çeviri olduğunu belirtebiliriz. Ancak EM2’de ise kelimesi kelimesine bir çeviri yapıldı hedef dil okuyucusuna aktarılabilmiştir. Böylece EM2 kaynak metne yakınlığından dolayı “yeterli” EM1 ise erek metne yakınlığından dolayı “kabul edilebilir” çeviri olduğu söylenebilir.

Örnek 11:

KM: “Önünde duran bir fincan kahveyi, bulaşık suyu döker gibi, pencereden sokağa serpti, sonra hademeyi ite kaka kapıdan dışarı çıkardı.” (Çalığışu, s. 164)

EM1: “გამგემ მაგიდაზე დადგმულ ფინჯანში ჩარქენილ ყავა გადაასხა და მოხუცი კინწისკვრით გარეთ გააგდო.” (ნარჩიტა, s. 130)

EM2: Çevrilmemiştir. (ნარჩიტა, s. 136)

Yukarıda verilen örnekte kaynak metindeki “Önünde duran bir fincan kahveyi, bulaşık suyu döker gibi, pencereden sokağa serpti...” ifade, EM1’de “გამგემ მაგიდაზე დადგმულ ფინჯანში ჩარქენილ ყავა გადაასხა.” (Gamgem magidaze dadgmul pinjanşi çarçenili kava gadaaskha.) şeklinde çevrildiği görülmektedir. Ancak bu çeviride memurun kahveyi onun üzerine döktüğünü söylemiş. Kaynak metinle bu yüzden EM1 uyuşmamaktadır. Çünkü aslında kahveyi pencereden sokağa serpmiştir. Eğer çevirisi “წინ მდგარი ფინჯანი ყავა, თათლის ჭურჭლს ნარეცხი წყალთაოლის გადაასხა ფანჯრიდან ქუჩაში.” (Tsin mdgari pincani kava, titkos çurçlis naretskhi tskaliao, ise gadaaskha pancridan kuçaşi.) şeklinde çevrilseydi anlam açıklığa kavuşacaktı. EM2’ye bakıldığında yine çevirmen tarafından metnin çevrilmeyeceği anlaşılmaktadır. Kaynak metindeki cümle erek metne aktarılmadığı için “yeterli” ya da “kabul edilebilir” çeviri olduğunu söyleyemeyiz. EM1’in uyarılma yoluyla bir çeviri yapma eylemi bulunduğu “kabul edilebilir” çeviri olduğunu söyleyebiliriz.

Sonuç

Reşat Nuri Güntekin'in önemli eserlerinden biri olan Çalıkuşu ilk olarak 1961 yılında Türkiye ile Gürcistan arasındaki sınırın kapalı olduğu dönemlerde Nana Gvarişvili (ნანა გვაიშვილი) tarafından Türkçeden Gürcüceye çevrilen bir romandır. Filolog Ana Çabaşvili "Sovyet döneminde Türkiye hakkında hiçbir bilgi bize gelmiyordu ve sadece yurtdışına ünlü kişiler gidiyor ve İstanbul'a çok nadiren birisini gönderiyorlardı. Türkiye'yi sadece Doğu bilimcileri ve Türkologlar tanıyordu. Reşat Nuri Güntekin'in "Çalıkuşu" adlı romanı Gürcistan'da çok popülerdi. Bu popüler romanı Nana Gvarişvili'nin çevirisiyle tanımiştık. Türkiye ve onun yaşamı hakkında öğrenebildiğim tek romandı." sözleri ile romanın Gürcistan haklı için önemini belirtmiştir. (https://www.turkedebiyati.org/resat_nuri_guntekin.html, 2014)

Gürcüler o dönemler Gürcistan ile Türkiye yakın komşu olmasına rağmen Türkiye'yi ulaşılmaz bir ülke olarak hatırlamaktadır. Sovyet dönemindeki Gürcistan'daki halk, Reşat Nuri Güntekin'in "Çalıkuşu" romanını okurken özlem duydukları hayatı kendilerinde bulmuş ve kendileri gibi realist olan 19. yüzyılın en önemli Gürcü şair ve yazarlarından biri olan İlya Çavçavadze ile Akaki Tsereteli gibi yazarları nasıl seviyorlarsa Reşat Nuri Güntekin'i de Gürcistan'da o derece sevmişlerdir. "Çalıkuşu" adlı eser bir aşk romanı görünmesine rağmen aslında sosyal yaşama dair birçok bilgiyi içerdiğinden çok ilgi çekmiştir.

Bu çalışmada, Reşat Nuri Güntekin tarafından 1922 yılında yayımlanan "Çalıkuşu" (ნაწილა / Naçita) adlı romanın Gürcüceye çevrilen iki farklı çevirisi Dali Pancikidze'nin çeviri yöntemi kapsamında ve Gideon Toury'nin kaynak metne yakın olan çeviriler "yeterli", erek metne yakın olan ve erek dilin kurallarına uygun olan çeviriler de "kabul edilebilir" kuramı doğrultusunda incelenmiştir. Roman doğrudan kaynak metinden çevrilmiş, bir ara dil kullanımı söz konusu olmadığı gözlemlenmiştir. Karşılaştırmalı çözümlemesi kısmında, kaynak metinden seçilen bazı cümlelerin, çeviri eserdeki farklılıkları, benzerlikleri ortaya konulmuştur. Bu incelemeler sonucunda erek metne, dile ve kültüre yakınlığından dolayı EM2'nin kabul edilebilir, kaynak metne, dile ve kültüre yakınlığından dolayı ise M1'in yeterli çeviri olduğu kanısına varılmıştır. Aslında her iki çevirmende yer yer yeterli ve kabul edilebilir çeviri anlayışı benimsemiştir. Şunu da söylemek gerekirse, iki çevirmen de iyi bir çeviri işlemi sergilemişlerdir. EM1 çevirmeni Nana Gvarişvili çevirisinde hem kaynak metnin yazarını hem de erek metnin hedef kitlesinin duygularını, yaşayış tarzlarını dikkate aldığı ve bazen de uyarlamaya, eklemeye yönelik bir çeviri anlayışı sürdürdüğü görülmektedir. Buradaki amacı hedef dil okuyucusuna sanatsal bir aktarımla çeviriyi akıcı hale getirmektir. Bunu da çevirilerinde sezebiliyoruz.

EM2 çevirmeni Lana Manveli ise, Türkiye'yi ve Türkçeyi seven birisidir. Bunu vermiş olduğu röportajlardan da görebilmekteyiz. Ancak çeviri işlemi yaparken kendi tarzını ortaya koymakta güçlük çekmektedir. Ayrıca Manveli yer yer kelimesi kelimesine çeviri yaptığını hatta kaynak metindeki bazı ifadelerin erek metne aktarmadığını görmekteyiz. Önemli olan erek metnin, kaynak dil okuyucusu üzerinde yarattığı etkiyi kendi dilindeki okuyucusuna verebilmesidir. İşte bu noktada Gürcü çevirmen Nana Gvarişvili'ye göre eksik kalmıştır. Çünkü kaynak metni kendi bağlamı içinde derinliğine kavraması, o dilin kültürünü ve yazarın duygusunu, hissini erek dile aktarılması gerekmektedir.

Nana Gvarişvili ve Lana Manveli çeviri ve edebiyat alanında değerli insanlardır. Reşat Nuri Güntekin'in "Çalıkuşu" adlı eserinin çevirilerinin yapılması Türk Edebiyatından önemli eserlere yer verildiğinin bir göstergesidir. Bu yüzden çevirmenler tarafından ele alınıp çevrilen bu değerli eserin kendileri tarafından çevrilmiş olması da takdire şayandır.

Sonuç olarak Gürcülerle Türkler arasında tarihten gelen kimi zaman karşı karşıya gelmeler olsa bile coğrafi yakınlık ve Türk halklarının Gürcü halkları ile iç içe olmalarının getirdiği birliktelikler ve yaşanmışlıklar söz konusudur. İki devlet arasındaki olumlu ilişkileri daha da ileri götürerek münasebetlerimizi artırmak gerekmektedir. Var olan kültürel ve sosyo-ekonomik bağları daha da güçlendirilmesi adına bu gibi değerli eserlerin Türkçe-Gürcüce ve Gürcüce-Türkçe çevirisinin yapılması karşılıklı ilişkilerin gelişmesine katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Aksoy, N. B. (2002). *Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi*. İmge Kitabevi Yayınları.
- Boztas, İ. ve Okyayuz, Y. Ş. (2005). *Açıklamalı Çeviri Terimleri Sözlüğü*. Siyasal Kitabevi.
- Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi. (1986). 5. Cilt, Gelişim Yayınları.
- Demirtürk, L. (1993). *Betimleyici Model Açısından Bir İnceleme: "Ernst Hemingway'in Başka Bir Ülkede" öyküsünün çeviri eleştirisi*. Ankara, Gündoğan Edebiyat.
- Eruz, F. S. (2003). *Türkiye'de çevirmen olmak, çevirmenlik mesleği - çeviri piyasası çeviri eğitimi*. 4. Uluslararası Dil, Yazın ve Deyisbilim Sempozyumu Bildirileri. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Göktürk, A. (1994). *Çeviri Dillerin Dili*. İstanbul, YKY.
- Güntekin, R. N. (1961). *Çalıkuşu*. (N. Gvarişvili, Çev.) Batum, [Açara], Shakhelgami. (Orijinal eserin yayın tarihi 1991).
- Güntekin, R. N. (2013). *Çalıkuşu*. (Lana Manveli, Çev.). Tiflis, Ustari. (Orijinal eserin yayın tarihi 2012).
- Güntekin, R. N. (2013). *Çalıkuşu*. (N. Gvarişvili, Çev.). Batum, Sakartvelo. (Orijinal eserin yayın tarihi 1991).
- Güntekin, R. N. (2017). *Çalıkuşu*. İstanbul, İnkılap Yayınevi.
- Holmes, J. (1988). The Name & Nature of Translation Studies. Translated, Papers on Literary Translation and Translation Studies. Amsterdam, Rodopi.
<https://doi.org/10.3366/tal.1992.1.1.198>
- Lia Çlaidze (2001). *Turkul-Kartuli Leksikoni*. (Türkçe-Gürcüce Sözlük). (I- II Cilt). İstanbul, Livane Matbaacılık.
- Pancikidze, D. (2002). *Ena. Targmani. Mkitkhveli*. (Dil Çeviri Okuyucu). Tiflis, Sagamomtsemlo Sakhli.
- Pancikidze, D. (1988). *Tarmgnis Teoria da Praktika*. (Çeviri Teorisi ve Pratikliği). Tiflis, Ganatleba.
- Pancikidze, D. (1995). *Targmanis Akhali Teoriebi da Stilis Ekvivalentobis Problema*. (Çevirinin Yeni Teorileri ve Biçim Eşdeğerlik Sorunu). Tiflis, Ganatleba.
- Pancikidze, D. (1999). *Kartuli Targmanis İstoriis Sakitkhebi*. (Gürcü Çeviri Tarihi Meseleleri). Tiflis, Üniversite Yayını.
- Pancikidze, D. (2002). *Jargonis Problema Mkhatvrul Targmanşi*. (Edebi Çeviride Argo Sorunu). Tiflis, Komagi.
- Tanrikulu, L. (2010). *Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Huzur" Romanının Almanca Çevirisi ("Seelenfrieden") Örneğinde Edebi Çeviri Eleştirisi*. Yayınlanmış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara.
<https://doi.org/10.7827/turkishstudies.11513>
- TDK. (1988). *Türkçe Sözlük*. Ankara, Türk Dil Kurumu Basımevi.
- Vardar, B. (1988). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul, ABC Kitabevi.
https://www.turkedebiyati.org/resat_nuri_guntekin.html